

Sadek, Vladimír

Otto Muneles : k třicátému výročí úmrtí (8.1.1894-4.3.1967)

Religio. 1997, vol. 5, iss. 2, pp. [161]-164

ISSN 1210-3640 (print); ISSN 2336-4475 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/124808>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Otto Muneles. K třicátému výročí úmrtí (8. 1. 1894 – 4. 3. 1967)

Vladimír Sadek

Letošního roku uplynulo již třicet let od chvíle, kdy nás opustil PhDr. Otto Muneles, jeden z posledních představitelů předválečných židovských studií, skoro úplně vyhlazených v době holocaustu. Pro své žáky a přátele zůstává však jeho hluboce lidská osobnost nezapomenutelná. Neboť byl více než vědcem, svrchovaným znalcem svého oboru, více než učitelem. Byl zároveň naším přítelem, k němuž jsme chodili pro radu a pomoc, a který se nenápadně a skoro nepostřehnutelně snažil rozvíjet naše vlohy. Vztah učitele a žáka se tak v jeho přítomnosti skutečně změnil ve vztah otce a syna, jak tomu bývalo dříve, a jak tomu dnes již většinou není. Autor těchto řádek byl také jeho žákem, snad nejbližším – a chvíle, které se svým učitelem prožil, patří jistě k nejhlubším v jeho životě.

PhDr. Otto (Gabriel) Muneles pocházel ze staré pražské židovské rodiny. Je zmiňována již v pramenech ze šestnáctého století a učené rabínské dílo jednoho jeho předka, Abrahama Munelese, se zachovalo ve sbírce hebrejských rukopisů, chovaných v pražském Židovském muzeu. Od raného dětství byl můj učitel proto vychováván v humanistických tradicích judaismu, v židovském náboženství a kultuře. Jako mnozí další představitelé pražské židovské inteligence, i on studoval na známém gymnáziu na Staroměstském náměstí. Kromě židovských studií přitahovala jeho pozornost klasická filologie, a studium hebrejsko-aramejských textů střídal se studiem textů řeckých. Od svého mládí se také intenzívně zabýval židovskou nábožensko-

právní literaturou a literaturou filosofickou. Již jako student navštěvoval pražskou školu *Talmud-Thora*, kde se věnoval studiu Talmudu a dílu největšího filosofa středověku Maimonida. Po absolvování gymnázia studoval na pražské německé univerzitě, a to klasickou filologii. Pak odešel do Polska,

kde se u svého tchána zabýval rabínskou literaturou a kde přišel také do styku s chasidismem, který jej (jako jeho přítele Jiřího Langerera, autora *Devítibran*) hluboce ovlivnil. Po svém návratu do Prahy pokračoval ve vysokoškolských studiích, která v roce 1924 ukončil disertací v oboru philologia semitica – tématem byla řecká verze Starého zákona ve srovnání s jeho hebrejským textem (*Die Transkription der hebräischen Eigennamen in der Septuaginta im Verhältnis zum Masoretischen Text*).

Po vysokoškolských studiích pracoval PhDr. Otto Muneles až do doby holocaustu v pražském Pohřebním bratrstvu, instituci pečující o židovské hřbitovy, nemocné, umírající, a plnící další charitativní úkoly. Svých zkušeností mohl využít později, při vědeckém zpracovávání Starého pražského židovského hřbitova. Hlavní smysl jeho života však spočíval v lásce ke knize a vědecké práci, které se věnoval jako soukromý učenec, neusilující o žádná pozemská pocty. Zvláště se zaměřil na hebrejskou bibliografii a značnou část svých skromných příjmů věnoval na budování vlastní vědecké knihovny. Beze všech pochyb se stal největším znalcem hebrejské bibliografie a tradiční židovské literatury v Praze.

Do jeho života však drasticky zasáhla nacistická okupace a genocida. I dr. Muneles byl se svou rodinou odtransportován do Terezína, kde byl nucen pracovat v tzv. *Talmudkomandu* na katalogizaci hebrejských knih. Když jeho rodina dostala příkaz k transportu „na východ“, žádal, aby mohl odejet s ní. Nebylo mu to však povoleno, musil zůstat a teprve po válce se dozvěděl, že celá jeho rodina byla zavražděna ve vyhlazovacích koncentračních táborech a pouze on sám proti své vůli přežil.

Není mi známo, jak prožil bezprostředně následující léta po tragédii holocaustu. Pokud vím, můj učitel žil ve stavu nejhlubší deprese, jako všichni, kteří ztratili své drahé. Ale někdy lze utrpení překonat a dospět k vyšším stupňům duchovní existence, k hluboké moudrosti a porozumění. Takový byl můj učitel v době, kdy jsem jej poznal.

Jeho hlavní zásluha v poválečném období spočívá v tom, že s nesmírným úsilím obnovil (alespoň do určité míry) přetržený řetěz pražské judaistiky. Takže vlastně především díky jemu jsme mohli po pádu totalitního režimu opět obnovit pravidelnou výuku hebraistiky – judaistiky na pražské Karlově univerzitě.

Druhým jeho činem bylo vybudování rozsáhlé knihovny, což vyžadovalo mnoho hodin nesmírně obětavé a mravenčí každodenní práce. Tato vědecká knihovna pražského Židovského muzea (dnes stále rozšiřovaná a modernizovaná) tvoří hlavní materiálový základ judaistických studií, které u nás probíhají.

Vlastní vědecká tvorba mého učitele zahrnuje především jeho *Bibliografický přehled židovské Prahy*, který vyšel česky a anglicky v roce 1952. Shrnuje základní bibliografické údaje pro účely budoucí vědecké práce a je

věnován památce židovských učenců (jako byl dr. Tobiáš Jakobovits, prof. dr. Samuel Hugo Lieben a další), kteří nepřežili období holocaustu. V dalším se PhDr. Otto Muneles zaměřil na systematický výzkum Starého pražského židovského hřbitova, jehož náhrobní kameny tvoří ojedinělou náboženskou, historickou, kulturní a uměleckou památku. Výsledkem práce byla obsáhlá monografie *Starý židovský hřbitov v Praze* (Praha 1955), která uvádí hebrejský text stošedesáti nejstarších náhrobních nápisů, od roku 1439 do roku 1588, spolu s českým překladem, analýzou textů, fotografickou dokumentací a studiemi o tomto hřbitově, vývoji náhrobků a náhrobních nápisů. O. Muneles pokračoval v práci na Starém židovském hřbitově i nadále a jeho dílo bylo publikováno také v Izraeli, něco také v publikaci PhDr. M. Vilímkové (která se na zmíněné monografii podílela), v její knize o pražském ghettu. Dosud nepublikovaný zůstal jeho obsáhlý jmenný rejstřík k náhrobním nápisům, uložený v pražském Židovském muzeu. Část jeho komentářů k náhrobním nápisům vyšla rovněž posmrtně v časopise *Judaica Bohemiae*, 1976 („*Kommentare zu der ausgewählten Grabinschriften vom alten jüdischen Friedhof in Prag*“). V díle PhDr. O. Munelese tak zatím vrcholí dlouholetý výzkum Starého pražského hřbitova, probíhající již od devatenáctého století (Simon Hock, Koppelman Lieben, David Kaufmann, David Podiebrad).

Další práce, které můj učitel publikoval ve formě časopiseckých studií, se vztahují vesměs k dějinám a kulturním dějinám Židů v Praze a Čechách. V souvislosti se zpracováváním knižních materiálů se PhDr. O. Muneles jako vedoucí muzejní knihovny zabýval také některými židovskými archiváliemi a výsledky uveřejnil pod názvem „From the Archives of the State Jewish Museum“ ve sborníku, věnovaném vrchnímu pražskému rabínovi Dr. Gustavu Sicherovi (*Jewish Studies, Essays in Honour of the Very Reverend Dr. Gustav Sicher Chief Rabbi of Prague*, Praha 1955). V tehdejší době (která se k duchovním hodnotám mystiky chovala zcela záporně a odmítavě) byl pro čtenáře výjimečný jeho článek „O vědeckém studiu kabbaly“, který vyšel v *Židovské ročence* 1959/60 a rekapituloval výsledky prací profesora Gershoma Scholema (1897-1982), jednoho z největších novodobých znalců židovské mystiky.

Velmi plodná byla také poslední léta života mého učitele, kdy ani po odchodu do důchodu neustal ve své vědecké práci. Jeho studie vycházely většinou v pražských *Judaica Bohemiae*. Byly to např. „Die Briefsammlung in Simon Hocks Nachlass“ (1965), „Zur Namengebung der Juden in Böhmen“ (1966), „Zur Prosopographie der Prager Juden im 15. und 16. Jahrhundert“ (1966), „The Prague Jewish Community in the Sixteenth Century“ (uveřejněno v *Prague Ghetto in the Renaissance Period*, Praha 1965).

Poslední studii o rabínech, působících v pražské Staronové synagóze, však můj učitel již nedokončil a byla uveřejněna posmrtně, rovněž v *Judaica Bohemiae* („Die Rabbiner der Altneuschul“, *Judaica Bohemiae* 1969).

Vědecká literární práce tvořila ovšem jen malou část životního působení mého učitele. Těžiště jeho života spočívalo v nezištném předávání poznatků jiným, všem, kteří o ně projeví zájem. Přesvědčením mého učitele bylo, že nejcennějším je člověk, který je jedinečnou, nikdy neopakovatelnou bytostí. Neboť žádný člověk není identický, jak praví židovská tradice – „kdo jednoho člověka zachrání, jakoby zachránil celý svět. A kdo jednoho člověka zahubí, jakoby zahubil celý svět“. Byl také přesvědčen o tom, že intelektuální vědomosti nesmějí být samoučelné, ale musí být přetvořeny v moudrost, která zůstává v nitru člověka jako vyšší kategorie vědění a ozařuje druhé.

A rovněž byl přesvědčen o tom, že duchovní úsilí člověka, jeho duchovní vývoj je tou nejdůležitější věcí. A i když své dílo nikdy nemůže úplně ukončit, musí v něm pokračovat až do poslední chvíle svého pozemského života – a zřejmě ještě výše, v životě na onom světě. S úžasem jsem později zjišťoval, že myšlenky mého učitele vyrůstaly ze samotných nehlubších základů židovského náboženství a kultury; nacházel jsem je v díle pražského Rabiho Löwa, v díle židovských kabalistů, rabínů a filosofů.

Můj učitel působil po určitou dobu externě také na Filosofické fakultě Karlovy university v Praze, kde nás (tehdy jen několik málo žáků) vyučoval Talmudu a rabínské literatuře. Dnes by měl studentů několik desítek. Jeho pedagogické úsilí bylo však nepřetržité a odehrávalo se zcela neoficiálně v osobním styku a v tisících konzultacích, které vždy poskytoval, bez ohledu na svůj čas a jiné pracovní úkoly. Jeho moudrost a tolerance, spojená s hlubokou skromností a prostotou, nás, kteří jsme jej osobně poznali, ozařovala a ozařuje dodnes.

Jestliže jsem na začátku této vzpomínky řekl, že náš učitel od nás odešel před třiceti lety, není to vlastně pravdou. Neboť spravedlivý a dobrý člověk neumírá, ale zůstává s námi. Jeho duše nám stále pomáhá a můžeme říci, že se stává součástí naší duše vlastní. Jak praví židovská tradice – „spravedliví lidé září po své pozemské smrti více než za svého pozemského života“. Jsou vlastně jako hvězdy, které plně spatřujeme pouze v noci, zatímco ve dne jejich existenci jen tušíme a někdy si ji ani neuvědomujeme.